

9e JAARGANG

NUMMER 5

MEI 1973

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

BRUNNEN
H. KUNST
1871

DAAD
EN
GEDACHTE

BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
GRIP.

nomaldirig ab nsa bjiweg noogro
bijnatrobischa agibnabafes ab nav

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd
aan de problemen
van de zelfstandige
arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE
bijdragen

Red. en am.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam-W.
Postgiro 307695

B A A S I N E I G E N B O N D ?

"BAAS IN EIGEN BOND" is de titel van een brochure, die de Werkgroep voor een Maatschappij-kritische Vakbeweging zo juist het licht heeft doen zien. "Baas in eigen bond", zo heet het in de inleiding van dat geschrift, "is toch wel het minste dat vakbondsleden mogen eisen van hun eigen vakbeweging. Dat zij, de leden, dat niet zijn, is hun dagelijkse ervaring en teleurstelling."

Wat de werkgroep hier constateert is onbetwistbaar. Inderdaad, de vakbondsleden zijn géén baas in datgene, wat desondanks en volkomen in strijd met de realiteit, hun "eigen" bond wordt genoemd. Wat de werkgroep nastreeft is duidelijk. Zij wenst, dat de leden van de vakbeweging baas in eigen bond worden. Waarvoor zij ijvert is: "democratie in de vakbeweging". Het middel met behulp waarvan zij dat doel tracht te bereiken is, het op gang brengen van een discussie binnen de vakbeweging. De brochure "Baas in eigen bond" is als uitgangspunt voor een dergelijke discussie bedoeld. "Deze discussie", schrijven de samenstellers, "moet kunnen leiden tot de gewenste veranderingen".

De vraag waaróm dat moet kunnen, de vraag óf de leden "baas in eigen bond" kúnnen worden, de vraag óf democratie binnen de vakbeweging mogelijk is, de vraag, hoe of het toch wel komt, dat de leden het binnen de bestaande vakbeweging totaal niet voor het zeggen hebben, wordt in de brochure niet beantwoordt. Dat betekent, dat er in de brochure gepraat wordt over datgene, wat de maatschappij-kritische vakbeweging subjectief voor wenselijk houdt, maar dat er zorgvuldig wordt gezwegen over datgene, wat tot de objectieve mogelijkheden hoort. Om die reden dient de brochure "Baas in eigen bond" in de eerste plaats als een volslagen idealistisch geschrift te worden gekarakteriseerd.

Eén enkel ogenblik heeft het er de schijn van alsof de auteurs van het geschrift toch wel degelijk enig oog hebben voor de werkelijkheid. "Het is de vraag", zo leest men op bladzijde 3, "of er wel democratie mogelijk is binnen een vakbeweging die deel uitmaakt van een autoritaire maatschappij-structuur". Maar op die vraag wordt nergens verder ingegaan, ook dáár niet, waar dat voor de hand zou hebben gelegen. De reden dat dit niet gebeurt is

gemakkelijk aan te wijzen. Om aan de weet te komen óf er werkelijk democratie mogelijk is binnen een vakbeweging, die deel uitmaakt van een autoritaire (bedoeld is: de kapitalistische-) maatschappij, moet men zich uiteraard afvragen welke functie de vakbeweging in de kapitalistische maatschappij vervult, moet men zich afvragen met andere woorden, wat of haar karakter is. Het karakter - nauwkeuriger geformuleerd: het wezen - van de vakbeweging wordt door de werkgroep voor een maatschappij-kritische vakbeweging nauwelijks onderzocht. In de brochure "Baas in eigen bond" houdt zij zich daarmee in het geheel niet bezig. Enigermate doet zij dat wel in haar in januari 1971 verschenen "veertien uitgangspunten". Daar echter doet zij het op de verkeerde manier.

Direct in de aanvang van deze "uitgangspunten" - die achterin de brochure "Baas in eigen bond" opnieuw staan afgedrukt - wordt weliswaar geconstateerd, dat de vakbeweging tot taak heeft "de verbetering en bescherming van de arbeids- en levensomstandigheden van de werknemers binnen de bestaande maatschappelijke structuur", maar in onmiddellijke aansluiting daarop wordt er een tweede taak aangegeven, die de vakbeweging volgens de opstellers van de "uitgangspunten" als "haar voornaamste opdracht moet beschouwen. Dat wil zeggen: die tweede taakomschrijving heeft géén betrekking op de vakbeweging zoals zij is, maar op de vakbeweging, zoals zij volgens de werkgroep zou moeten zijn! Iets, dat door de samenstellers van de "uitgangspunten" even verderop ook volmondig wordt erkend.

Geheel ervan afgezien, dat bij een dergelijke taakomschrijving van de vakbeweging, feitelijkheid en wenselijkheid, werkelijkheid en droom, op een naar onze mening ontoelaatbare manier door elkaar worden gehutseld, houden wij ook de omschrijving van de feitelijke taak van de vakbeweging, zoals de werkgroep die geeft, voor weinig verhelderend. Wie spreekt van "de verbetering en bescherming van de arbeids- en levensomstandigheden van de werknemers binnen de bestaande maatschappelijke structuur" zegt met die woorden bitter weinig. Hij legt in geen geval de basis voor een analyse, die tot beter begrip zou kunnen voeren.

Wie zonder meer van "de bestaande maatschappelijke structuur" spreekt, gaat zich te buiten aan een nietszeggende frase, waarbij iedereen zich iets anders voorstelt. Wij hebben sterk de indruk, dat de maatschappij-kritische vakbeweging, wanneer zij het over "de bestaande maatschappelijke structuur" heeft, onmiddellijk denkt aan de macht die wordt uitgeoefend door grote ondernemingen, een macht, die zich volledig onttrekt aan de invloed van de doorsnee-burger. Die indruk ontstaat vooral bij het lezen van nog weer een andere brochure, die door de werkgroep is uitgegeven in september van het vorige jaar en die "Naar werkelijke zeggenschap" heet. In die brochure is er sprake van "fouten in onze maatschappij", waarvan "het feit, dat de werkende bevolking niets te vertellen heeft over het economisch leven" de "dieper liggende oorzaak" zou zijn.

Naar onze mening is het onjuist om - zoals de werkgroep doet - het teniet gaan van loonsverhogingen door prijsstijgingen, het groter worden der inkomens- en vermogensverschillen, het optreden van bedrijfssluitingen, de verwaarlozing van volksonderwijs en volkswoningbouw, tot "fouten" der maatschappij te bestempelen. Niet met "fouten" heeft men hier te maken, doch met onverbrekkelijk tot haar wezen behorende verschijnselen. En de oorzaak van die verschijnselen is geenszins de afwezigheid van ook maar enige invloed der werkende bevolking op het economisch leven. Het ontbreken van die invloed is geen oorzaak van de prijsstijgingen, de inkomensverschillen,

enzovoort, beide dingen - het ontbreken van iedere invloed op de werkelijke gang van zaken enerzijds, de sociale ongelijkheid anderzijds - spruiten voort uit de omstandigheid, dat de kapitalistische samenleving een warenmaatschappij is, waarin alle maatschappelijke verhoudingen en betrekkingen de onderlinge betrekkingen van warenbezitters zijn.

De inrichting van de kapitalistische maatschappij - niet als gevolg van de een of andere "afsprake" tot stand gekomen, maar als resultaat van een historische ontwikkeling - is zodanig, dat de arbeiders daarin optreden als de verkopers van de waar arbeidskracht. Dientengevolge zijn de door middel van die arbeidskracht geproduceerde overige waren niet het eigendom van de arbeiders, maar het eigendom van de kopers van de arbeidskracht, onverschillig of dat nu een particuliere ondernemer, een naamloze vennootschap dan wel de staat is. In welke hoeveelheid zich een arbeider - een verkoper van arbeidskracht - overige waren kan verschaffen, dat hangt af van de hoogte van zijn loon, dat wil zeggen van de prijs, die hij voor zijn arbeidskracht heeft kunnen bedingen.

Het bedingen van die prijs geschiedt niet - en kán ook niet geschieden - door iedere individuele arbeider afzonderlijk. Het bedingen van die prijs geschiedt door de vakbeweging. Daarin bestaat haar maatschappelijke functie en daaruit vloeit voort, dat de vakbeweging niet zomaar een instituut is in de kapitalistische maatschappij. Uit dat feit vloeit al datgene voort wat tot de uiterlijke verschijningsvorm van de vakbeweging hoort.

In de brochure "Baas in eigen bond" worden de uiterlijke verschijningsvormen van de vakbeweging de een na de ander beschreven. Wie die beschrijving leest - een opsomming van al datgene, dat bij elkaar maakt, dat het gewone vakbondslid niets over de vakbond te vertellen heeft - verneemt hoe genaamd niets nieuws, niets dat al niet voor meer dan zestig jaar door verscheidene auteurs over de vakbeweging in het licht is gesteld. Belangwekkend is de duidelijke informatie van de maatschappij-kritische vakbeweging alleen maar om deze reden, dat deze werkgroep gevormd is door personen, die zélf vakbondsbestuurder zijn. Hun beschrijving van de binnen de vakbeweging heersende toestanden kan niet worden afgedaan met de bewering, dat het om buiten-de-vakbeweging-staande-critici gaat, die van die vakbeweging in het geheel niets begrepen zouden hebben. Het gaat om werkelijk onverdachte getuigen. Het gaat tevens om getuigen, die zich met het wezen der vakbeweging, met haar sociale functie, geen seconde bezig houden. Zij noemen zich niet maatschappij-kritisch omdat zij hun kritisch oordeel omtrent de vakbeweging baseren op de rol, die deze in de maatschappij vervult, maar omdat zij - als idealisten - het verlangen koesteren, dat de vakbeweging zich kritisch ten opzichte van de maatschappij gedragen zal.

"Arbeiders", zo leest men op bladzijde 3 van de brochure, "hebben weinig kans ooit hun eigen bedrijven te besturen, als ze niet eens in staat zijn het in hun eigen bond voor het zeggen te hebben."

Naar onze opvatting is dat een bewering, die kant noch wal raakt. Het bestuur van de bedrijven door de arbeiders veronderstelt de opheffing van de loonarbeid, veronderstelt, dat er een einde is gekomen aan een distributie der geproduceerde goederen, waarbij aan de arbeider zoveel ten deel zal vallen als overeenkomt met de waarde der door hem verkochte arbeidskracht. Niemand zal het in zijn hoofd halen om van het beheer ener plantage door de slaven te spreken, omdat, wanneer de menselijke wezens die bedoeld worden de plantage inderdaad beheren, zij automatisch opgehouden hebben slaven te zijn. Om soortgelijke redenen kan er geen sprake zijn van het bestuur ener ka-

pitalistische onderneming door de loonslaven. Wanneer de huidige producenten van meerwaarde zeggenschap over de productie krijgen, houdt de onderneming op een kapitalistische onderneming te zijn en is er geen sprake meer van meerwaarde-productie. Het is de economische onderdrukking van de arbeider, die de basis vormt van zijn politieke onderdrukking en van zijn onmondigheid en de onmondigheid van het vakbondslid spruit daaruit voort, dat de vakbeweging een instituut van de burgerlijke samenleving is. De zojuist geciteerde zin uit de brochure "Baas in eigen bond" komt neer op de bewering, dat de arbeiders, om een einde te maken aan het kapitalisme, zich op zijn minst in staat moeten tonen, het kapitalistisch karakter van een instelling te veranderen, die uiteraard pas met het kapitalisme zélf verdwijnen zal. Zolang er sprake is van de verkoop van de waar arbeidskracht, zolang zal er ook sprake zijn van een verkoopcentrale van de arbeidskracht. Dat aan die verkoopcentrale haar kapitalistische verschijningsvorm zou kunnen worden ontnomen met behoud van haar kapitalistische functie, waarvan die verschijningsvorm het gevolg is, dat vermogen wij niet in te zien.

Wijziging van de kapitalistische gedaante der vakbeweging wordt in de bewuste brochure aangeduid met de term: "demokratisering van de vakbeweging". Binnen de vakbeweging moet volgens de werkgroep maatschappij-kritische vakbeweging, democratie heersen. Wát voor democratie? De burgerlijke democratie of de arbeidersdemocratie? De vraag wordt door de werkgroep niet gesteld. Zij maakt geen onderscheid tussen deze of gene democratie, zij kent slechts de democratie zonder meer. Let men wat nauwkeuriger op haar praktische voorstellen tot demokratisering, dan blijkt duidelijk, dat de democratie die haar voor ogen zweeft, de burgerlijke democratie is.

Dat betekent, dat de werkgroep binnen de vakbeweging iets dergelijks tot stand wil brengen als er op het terrein van de politiek binnen het parlement bestaat: de erkende oppositie. Maar zomin als de officiële oppositie ook maar iets verandert aan het feit, dat de politiek niets anders is dan de politiek der heersende klasse, zomin zal de erkende oppositie binnen de vakbeweging ook maar iets veranderen aan het feit, dat de vakbeweging een instituut der kapitalistische samenleving is. Wat met een officiële oppositie gered wordt, zowel in de politiek als binnen de vakbeweging, dat is de formele schijn, hetzij de schijn van een politieke invloed, hetzij de schijn van een zeggenschap van de vakbewegingsleden, die met het bestaan ener dergelijke legale oppositie nog geenszins een realiteit is.

Wat de werkgroep voor een maatschappij-kritische vakbeweging met haar schoonklinkende leuze "Baas in eigen bond" beoogt, dat is het tot stand brengen van de schijn dat de vakbondsleden iets in de melk te brokkelen hebben. Een dergelijke schijn verandert natuurlijk aan het wezenlijk karakter van de vakbeweging niets. Daar ligt de reden, dat het voor de werkgroep niet nodig is om zich af te vragen of datgene wat zij wil ook praktisch mogelijk is. Wat zich op het eerste gezicht als haar tekortkoming voordoet, blijkt bij een nadere beschouwing allerm minst een mankement te zijn. De werkgroep zegt wel, dat zij de vakbeweging van een instrument der kapitalistische samenleving in een instrument der arbeidende klasse wil veranderen, maar in werkelijkheid is zij er slechts op uit, de vakbeweging wat meer op een instrument van de arbeidersklasse te doen lijken.

In haar "veertien uitgangspunten" wijst de werkgroep er op, dat de nu bestaande situatie géén goed doet aan het prestige van de vakbeweging. "Behalve de politiek", zo heet het daar, "dreigt ook de vakbeweging een af te schrijven illusie te worden....." Dát is het wat de maatschappij-kritische

vakbeweging wil voorkomen. Zij heeft in haar "uitgangspunten" de mond vol van "het noodzakelijk bewustwordingsproces", dat op gang zou moeten worden gebracht, maar wat zij met "bewustwording" ook moge bedoelen, zij is allerminst geestdriftig bij de gedachte, dat de arbeiders zich door de harde praktijk ervan bewust zouden kunnen worden, dat de vakbeweging hun illusies poogt te verkopen. Integendeel: de werkgroep wil die illusies, waarvan de arbeiders bezig zijn zich te bevrijden, juist krampachtig versterken. De werkgroep voor een maatschappij-kritische vakbeweging wil - met het vernisje van een zogenaamde "maatschappij-kritiek" en met de goocheltrucjes der burgerlijke democratie - de vakbeweging "redden". Op de achtergrond van die reddingsactie staat de gedachte, dat de vakbeweging haar functie binnen de kapitalistische maatschappij des te beter kan vervullen, naarmate zij meer de schijn op zich laadt iets ánders te zijn dan zij wezenlijk is. Die gedachte is stellig juist. Maar die juistheid houdt natuurlijk niet in, dat daarmee de schijn tot een realiteit zou worden.

=====

E E N V E R N I E T I G E N D E K R I T I E K
O P E R N E S T M A N D E L

Wij hebben enige tijd geleden in "Daad en Gedachte" al eens de aandacht gevraagd voor het Duitse theoretische tijdschrift "Schwarze Protokolle", waarvan inmiddels vier afleveringen zijn verschenen. In de eerste aflevering, die in juli van het vorige jaar uitkwam, werd het doel van het nieuwe blad als volgt omschreven:

"Schwarze Protokolle" is een tijdschrift, dat kritiek wil leveren op de traditionele socialistische theorieën: hoofdzakelijk enerzijds op het "Marxisme-Leninisme" (het bolsjewisme dus! - D. & G.), zowel in zijn radikale als in zijn zogenaamd revisionistische gedaante, anderzijds op de theorieën van de westerse sociaaldemocratie van haar ontstaan af. In het middelpunt staat daarbij de kritiek op de politieke partij als instrument van de proletarische strijd en analoog daarmee de kritiek op de "socialistische staat" in de "overgangsmatenschappen". Als wezenlijk deel van haar werk beschouwt de redactie het een analyse van de theorie van de sowjeteconomie te ondernemen...."

Het zal onze lezers duidelijk zijn, dat uit deze "verantwoording" een nauwe verwantschap met "Daad en Gedachte" blijkt. Wij hebben ons dan ook terstond zéér waarderend over "Schwarze Protokolle" uitgelaten. De inhoud van het blad - zo schreven wij - staat op een bijzonder hoog niveau. Aan dat onderdeel behoeven wij niets te wijzigen nu er méér afleveringen het licht hebben gezien, dan de enkele waarop wij onze zienswijze baseerden.

In de beide laatste nummers van "Schwarze Protokolle" (de nummers 3 en 4 dus) publiceren de samenstellers een uitvoerige kritiek op de opvattingen van de Belgische econoom E r n e s t M a n d e l , die min of meer als een Trotzkiest, dat wil zeggen als een radikale bolsjewiek kan worden beschouwd. De kritiek is naar onze smaak even principieel en diepgaand

als voortreffelijk. Haar betekenis is uiteraard gelegen in het feit, dat de becritiseerde - zeer ten onrechte - de reputatie heeft van een soort van "wetenschappelijke vertegenwoordiger der arbeidersklasse". Van die reputatie laat het redactie-collectief van "Schwarze Protokolle" geen sikkepit heel. De studie, die wij hier op het oog hebben toont overtuigend aan, dat de zogenaamde "wetenschappelijkheid" van Mandel zacht gezegd hoogst twijfelachtig is en dat, wat hij ook mag vertegenwoordigen, in géén geval de arbeidersklasse.

Mandel is ook in Nederland géén onbekende. Men zal zich wellicht herinneren, dat hij hier tot tweemaal toe in het openbaar een debat voerde met de heer Den Uyl van de Partij van de Arbeid. Wellicht herinnert men zich eveneens, dat hij een van de sprekers was op een door de Tilburgse Hogeschool georganiseerde studiedag over de vakbeweging. Zijn aldaar gehouden verdediging van de vakbonden is voor ons aanleiding geweest er in "Daad en Gedachte" een paar kritische opmerkingen aan te wijden, zoals wij ons al eerder kritisch uitlieten over een bepaalde passage in zijn boek over de marxistische economie. Van Mandels geschriften zijn er diverse - door de SUN in Nijmegen - ook in Nederland uitgegeven. Over zijn positie als "marxistisch theoreticus" is een paar maal geschreven in het weekblad "Vrij Nederland". Dat alles bij elkaar is reden genoeg om voor de beide opstellen in het Duitse tijdschrift de opmerkzaamheid te vragen.

Het is ons helaas onmogelijk om van de in "Schwarze Protokolle" gepubliceerde kritiek ook zelfs maar een beknopt uittreksel te geven. Zij is daarvoor te uitvoerig. Wij moeten ermee volstaan hier en daar een greep te doen, hopen op die wijze haar algemene strekking genoegzaam te kunnen weergeven. Wie Duits kan lezen, in het "verschijnsel-Mandel" geïnteresseerd is en niet voor een theoretisch betoog terugschrikt, zij naar de oorspronkelijke studie zélf verwezen.

+ +
+

Zoals gezegd beslaat de kritiek op Mandel twee opstellen in twee achtereenvolgende nummers van "Schwarze Protokolle". Zij valt ook uiteen in twee duidelijk te onderscheiden - maar uiteraard met elkaar samenhangende - delen. In het eerste opstel nemen de schrijvers Mandels opvattingen omtrent de bureaucratie op de korrel. In het tweede opstel houden zij zich bezig met zijn opvatting, dat "het socialisme een dusdanige ontwikkeling der produktieve krachten vooropstelt, dat een overvloed aan goederen kan worden geproduceerd". In een "opmerking vooraf" wijzen zij er op, dat bij Mandel het ene nauw met het andere verband houdt. "Alles", zo leest men daar,

"alles wat Mandel - in navolging van Trotzki - over de socialistische of kommunistische toekomst van de mensen en over de toekomst van het socialisme in de "overgangsmaatschappijen" beweert, heeft in laatste instantie betrekking op wat hij als een onverbidelijke voorwaarde van het socialisme beschouwt: een ontwikkeling van de produktieve krachten tot een dusdanig niveau, dat de goederen en diensten in 'overvloed' kunnen worden geproduceerd; wat zeggen wil, dat alles wat Mandel opmerkt over de moeilijkheden van een geprojecteerde of actuele socialistische ontwikkeling, ook derhalve zijn uiteenzettingen omtrent de 'bureaucratie', kan worden herleid tot de gebrekkige ontwikkeling der produktie-

ve krachten, tot de aanwezigheid van relatieve goederenschaarste."

Om duidelijk te maken waarom Mandels critici daarover onmiddellijk vallen, om de lezer een inzicht te geven in wat zij precies bedoelen, willen wij hier eerst even ingaan op het tweede opstel, dat Mandels opvattingen inzake "overvloed en schaarste" aan de kaak stelt.

In dat bewuste tweede deel van de kritiek wordt er op gewezen, dat Mandel weliswaar erkent, dat het voortbestaan van economische categorieën als warenproductie, loon, geld en prijzen, bewijst, dat er in Rusland geen socialistische maatschappij bestaat, maar dat hij niettemin de Russische samenleving en dergelijke samenlevingen, beschouwt als een "overgangsmat-schappij" waarin de heerschappij van uitbuitende klassen al verdwenen zou zijn. Op grond daarvan verwijten de critici aan Mandel, dat hij niets van economie begrijpt. Als Mandel, zo betogen zij, het voor onvermijdelijk houdt, dat in een maatschappij, die zogenaamd een "overgang naar het socialisme" zou wezen, nog warenproductie heerst, dan had hij zich eerst eens moeten afvragen, wat warenproductie eigenlijk precies betekent. Mandel, aldus zijn critici, vindt het normaal, dat bij de warenproductie de waar arbeidskracht tegen andere waren wordt geruild en hij begrijpt niet, dat waar dat het geval is men te maken heeft met eigenaren van waren en eigenaren van arbeidskracht, die loon ontvangen, derhalve meerwaarde produceren en uitgebuit worden. Als er, aldus Mandels critici, in een dergelijke "overgangsmat-schappij" voor de producent een schaarste aan goederen bestaat, dan is de oorzaak daarvan deze, dat hij in de vorm van loon slechts een deel van zijn arbeid, een deel van de waarde van het door hem geproduceerde ontvangt.

Mandel, aldus zijn critici, zet de werkelijkheid op zijn kop. Bij Mandel zijn de goederen voor de producenten niet onbereikbaar (niet schaars) omdat zij loontrekkers zijn, nee Mandel verklaart het voortbestaan van een economische categorie als het loon, uit een "schaarste aan goederen"!

Mandel, aldus het verwijt van zijn critici, hanteert een absoluut begrip van "schaarste" en hij heeft er niet de flauwste notie van, dat schaarste iets relatiefs is. Zo goed als de armoede aan de rijkdom wordt gemeten, zo goed wordt de schaarste aan de overvloed gemeten. Schaarste is een maatschappelijke verhouding: er is binnen een bepaalde maatschappij schaarste voor de een, in verhouding tot de overvloed van een ander en de overvloed van een ander verschijnt als overvloed (als relatieve overvloed) in verhouding tot de schaarste van de een. Mandel stelt met betrekking tot de zogenaamde "overgangsmat-schappij" de stelling op, dat "de ruilwaarde er voortbestaat zolang de gebruikswaarden schaars zijn". Het is, zeggen zijn critici, precies omgekeerd. Zolang er van ruilwaarde sprake is, is er sprake van relatieve schaarste der gebruikswaarden (der goederen). Voor de producent, voor de arbeider, ontstaat namelijk in een dergelijke maatschappij, zijn relatieve schaarste aan producten als gevolg van de maatschappelijke verhouding, die hem, de arbeider, van meet af aan van het door hem voortgebrachte product scheidt, waarover hij als verkoper van zijn arbeidskracht geen beschikking heeft. Het is dus niet zo, dat er in dergelijke "overgangsmat-schappijen" nog geen socialisme zou heersen tengevolge van de schaarste aan goederen, maar er is schaarste aan goederen, omdat er geen socialisme is.

+ +

+

Deze principiële economische dreun op het hoofd van de "econoom" Man-

del wordt in het bewuste opstel door vele andere, even principiële en even hevige dreunen gevolgd. We moeten er, zoals gezegd, van afzien ze hier te herhalen. De critici zetten - onweerlegbaar, naar onze overtuiging - uiteen, dat het begrip van "overvloed" en "schaarste" zoals het door Mandel gehanteerd wordt, geheel buiten beschouwing laat, dat de behoeften, waardoor schaarste of overvloed voelbaar worden, maatschappelijk en historisch bepaald zijn. Zij zetten vervolgens uiteen dat Mandel, aan de hand van zijn absoluut schaarstebegrip (een schaarste, die door de ontwikkeling der produktieve krachten volgens hem moet worden overwonnen) tot de gevolgtrekking komt, dat de schaarse goederen naar objectieve maatstaven moeten worden verdeeld. Dat die objectieve maatstaf de ruilwaarde is, ziet Mandel nauwelijks. Bij hem volgt uit de absolute schaarste der goederen, de onvermijdelijkheid van een "verdelers", dat wil zeggen: de onvermijdelijkheid van de bureaucratie en hij beschouwt de bureaucratie als "de beambte van het proletariaat", zonder er oog voor te hebben, dat haar aanwezigheid de uitdrukking vormt van het bestaan van klassentegenstellingen. De functie van de bureaucratie is volgens hem, de produktieve krachten te ontwikkelen. Wat hij de bureaucratie in Rusland en andere "overgangsmaatschappijen" verwijt, is, dat zij voor die "historische taak" te weinig oog heeft en alleen nog maar zelf zo veel mogelijk wil consumeren. Mandel spreekt in dat verband van haar "ontaarding".

Het slot van het tweede aan de kritiek op Mandel gewijde opstel is bijzonder helder en overtuigend. Samenvattend, schrijven de critici daar:

"Overvloed en schaarste zijn categorieën van een maatschappij, die gekenmerkt wordt door een maatschappelijke 'arbeidsverdeling' tussen producent en bezitter van produktiemiddelen... Overvloed en schaarste zijn twee verschillende kanten van een uitbuitingsverhouding... Mandel zegt: vandaag is er nog schaarste, morgen zal er overvloed zijn. In werkelijkheid is er heden zowel schaarste als overvloed, omdat beide categorieën bij elkaar horen en elkaar wederkerig bepalen, alsmede bepaald zijn door antagonistische sociale verhoudingen... Een omwenteling der produktieverhoudingen, waardoor de zeggenschap over de produktie in handen van de producenten komt en derhalve de klassentegenstellingen worden opgeheven, heft tegelijkertijd de schaarste aan de ene-, de overvloed aan de andere kant op."

In de voorafgaande uiteenzettingen tonen de critici niet slechts aan, dat Mandel geen enkel begrip heeft voor de wijze, waarop zich het algemene tot het bijzondere en het bijzondere tot het algemene verhoudt, maar ontmaskeren zij de "marxist" Mandel bovendien als een doodgewone "burgerlijke" staathuishoudkundige.

+ +
+

Het eerste deel van de Mandel-kritiek houdt zich in het bijzonder met diens uiteenzettingen over de bureaucratie bezig. Het begin daarvan is al direct van een uiterst fundamenteel karakter, omdat daar - aan de hand van een uitvoerig citaat - duidelijk wordt gemaakt, hoe volkomen verkeerd de kijk is, die Mandel op de arbeidersklasse heeft.

Mandel, zeggen zijn critici, beschouwt de arbeiders als een revolutionaire klasse. Maar zij is dat volgens hem, ondanks haar "burgerlijke ideolo-

gie", ondanks het karakter van de arbeid die zij verricht en ondanks de verzakelijking van alle menselijke betrekkingen. Voor Mandel is de arbeidersklasse (om god weet wat voor redenen) revolutionair ondanks het feit, dat ze is zoals ze is, niet juist doordat ze is, zoals ze is en doordat ze een bepaalde positie in het produktieproces inneemt.

Mandel - aldus zijn critici - constateert bij het proletariaat allerlei "gebreken". Hij is niet van mening, dat die "gebreken" door en in de revolutionaire strijd zullen worden opgeheven, hij ziet niet, dat de arbeiders in hun dagelijkse strijd ook zichzelf veranderen, volgens hem moeten eerst de "gebreken" (de "verburgerlijking" van de arbeiders bijvoorbeeld) worden opgeheven eer er van revolutionaire strijd of van een proletarische revolutie sprake zal zijn. De "opheffing van die gebreken" verschijnt dan natuurlijk als de speciale taak van een "revolutionaire voorhoede". De critici van Mandel noemen een dergelijke zienswijze heel geestig een "valluik, waardoor men de zelfbevrijding van de arbeidersklasse omlaag laat tuimelen".

Uiterst scherp valt "Schwarze Protokolle" Mandel aan, vanwege zijn - volstrekt onbewezen - stelling, dat de arbeiders "leiding" nodig hebben. Leiding van wie? Van de zogenaamde "beroepsrevolutionairen" natuurlijk, van een zogenaamde "voorhoede". De critici wijzen dan vervolgens op de belachelijkheid van een dergelijke "theorie", die in één adem de "voorhoede" van het proletariaat afzondert om vervolgens die zogenaamde "voorhoede" met een goocheltruc aan het proletariaat gelijk te stellen. Niet slecht deze goocheltruc ontmaskert "Schwarze Protokolle", van heel de bewijsvoering, dat de arbeider zo broodnodig door een "voorhoede" moet worden geleid, wordt geen stuk heel gelaten. De uiteenzettingen van Mandel over de zogenaamde "ontaarding" van die voorhoede in het Rusland van na 1917 wordt door zijn critici als een "legende" gekarakteriseerd, die alleen maar in stand kan worden gehouden, wanneer men van een sociaal-economische analyse afziet of inplaats daarvan economische humbug bedrijft. Met behulp van een dergelijke humbug verandert Mandel - in het voetspoor van Trotzki - de bureaucratie in de "overgangsmaatschappij" in een "arbeidersbureaucratie". Na een fundamentele uiteenzetting, waarin wordt aangetoond, dat de bewuste "bureaucratie" precies dezelfde maatschappelijke functie heeft als de klassieke bourgeoisie in het kapitalisme van het klassieke type, vragen de critici van Mandel honend, in welk opzicht zijn theorieën eigenlijk een "proletarisch karakter" hebben. Overigens zij er hier op gewezen, dat "Schwarze Protokolle" de Russische bureaucratie niet met een heersende klasse gelijkstelt. In Rusland, aldus dit tijdschrift, verbergt zich achter de zichtbare bureaucratie een heersende klasse, die minder dan in het westen op de voorgrond treedt en minder duidelijk zichtbaar is. De bureaucratie, verre van een "arbeidersbureaucratie" te zijn, staat daar in dienst van die heersende klasse.

We herhalen: onze plaatsruimte gedooft niet, de uiteenzettingen en de polemieken tegen Mandel hier in extenso weer te geven. We geloven, dat het weinige dat we erover hebben kunnen meedelen, toch wel voldoende is om aan te tonen, dat de Belgische hoogleraar het ermee kan doen.

=====

++++
Een Gestefax-machine reproduceert een origineel op een stencil. Gaarne zouden wij zo'n machine willen aanschaffen. Het vergroot onze mogelijkheden. Of het mogelijk is hangt af van de financiële bijdragen van onze lezers.
++++

O V E R   D E   O N D E R N E M I N G S R A D E N

Het instituut van de ondernemingsraad kan er bepaald geen aanspraak op maken, dat het een florerende instelling is geworden. Het tegendeel is waar. Ten doop gehouden alsof hij een middel zou zijn de arbeider een grotere inspraakmogelijkheid te geven, legde de wet waarmee hij in het leven werd geroepen van het begin af aan duidelijk vast, dat hij in géén geval ook maar enige zeggenschap zou kunnen uitoefenen. Waarom het ging was een orgaan, dat de bedrijfsdirectie mocht adviseren, terwijl het die directie volkomen vrij stond zijn adviezen aan haar laars te lappen. De kunstmatige geestdrift bij zijn ietwat moeilijke geboorte was niets dan wat goedkope franje. Hij zag onder een ongunstig gesternte het levenslicht en sedert het moment dat hij er temidden van onze samenleving was, werd niet voor niets van diverse zijden de vraag gesteld, of hij wel ooit enig levensvatbaarheid zou krijgen.

De eerste die deze vraag tot onderwerp van een wat uitvoeriger beschouwing maakte was de katholieke socioloog pater Hoefnagels. Dat was in de aanvang van de jaren '60. De aanvankelijke geestdrift, waaraan overigens de arbeiders zich nooit te buiten gingen, was toen al aanmerkelijk bekoeld. Pater Hoefnagels trapte min of meer een open deur in, toen hij het instituut van de ondernemingsraad over de hekel haalde. Niettemin verstreken er nog heel wat jaren eer er op zijn beschouwingen een echo volgde.

Met de nuchtere onverschilligheid waarmee de arbeiders de ondernemingsraad steeds bejegend hadden, had de kritiek van pater Hoefnagels wel iets uit te staan, maar geenszins in deze zin, dat pater Hoefnagels zich tot tolk maakte van de gevoelens die de arbeiders koesterden. De Nijmeegse socioloog pleitte er niet voor de ondernemingsraden in organen van werkelijke zeggenschap om te zetten, nee hij had bezwaren, omdat de ondernemingsraden als instituut onvoldoende beantwoordde aan de opzet. Het oogmerk ervan was een verlakkerij van de arbeiders, maar de uitvoering was zó slecht, dat de arbeiders zich er niet door verlakken lieten.

Als echo op die ongezouten, maar geenszins proletarische kritiek, verscheen een aantal jaren geleden het rapport van de commissie onder voorzitterschap van de toenmalige professor Verdam. Daarin werd aanbevolen aan de ondernemingsraad wat meer bevoegdheden te geven. Niet natuurlijk omdat deze commissie naar een ondernemingsraad wilde, die het werkelijk voor het zeggen zou hebben, maar om een situatie te scheppen, die meer indruk zou maken. Wat de commissie-Verdam aanbeval, was een methode om de arbeidersverlakkerij beter te laten werken.

Het rapport-Verdam werd uitvoerig in de pers besproken. Maar vervolgens is het rond de ondernemingsraden weer stil geworden. Van de aanbevoelen maatregelen kwam weinig terecht en feitelijk bleef alles bij het oude systeem van verlakkerij, dat niet werkte omdat het zo doorzichtig was, maar dat gehandhaafd bleef omdat het nieuwe volgens de aanbevelingen van Verdam c.s. toch eigenlijk nauwelijks uitzicht bood op een genezing van de kwalen.

Na het pleidooi van Verdam c.s. om de bevoegdheden der ondernemingsraden uit te breiden heeft de hoogleraar Van Zuthem - die op gezette tijden zijn licht over de vakbeweging en sociale conflicten laat schijnen - een geheel ander en volkomen tegengesteld geluid laten horen. Hij wil de ondernemingsraden niet "verbeteren", nee, hij wil ze geheel laten verdwijnen, en in geen geval hun bevoegdheden uitgebreid zien.

Berust het betoog, dat de ondernemingsraden maar beter kunnen verdwij-

nen, soms op de (praktische-, in hun onverschillige houding en sceptis tot uiting komende) zienswijze van de arbeiders? Natuurlijk niet. Prof. Van Zuthem, een soort van "Hoefnagels" in het protestantse kamp, is net zomin de tolk van de arbeidersklasse als de bewuste pater, die tijdens de Rotterdamse havenstaking van 1970 als "man-die-het-wel-even-klaren-zou" zo'n vreselijke mislukking oogstte. Hij is ook op precies zo'n soort verlakkerij van de arbeiders uit als zijn tegenhanger prof. Verdam. Alleen: de verlakkerij van prof. Van Zuthem is "moderner", beter aangepast aan de omstandigheden van het huidig tijdsgewricht, waarin de aloude vakbondsmythe zo ijverig wordt opgepoetst.

Prof. Van Zuthem, die voor de beperktheden en nadelen van de ondernemingsraden een open oog heeft - getuige een artikel van zijn hand in "De Volkskrant" van 17 maart j.l. - is van mening, dat bij conflictsituaties in de bedrijven, die leden van een ondernemingsraad, die tevens lid van een vakbond zijn en zéér zeker die ondernemingsraadleden, die ook bij het bedrijvenwerk van de vakbonden zijn betrokken, tussen twee vuren komen te zitten en in gewetensnood raken.

Als ondernemingsraadleden, zo betoogt hij, moeten zij in zekere zin ook het directiestandpunt aan het personeel verduidelijken. Dat wordt in een conflictsituatie een onmogelijke zaak. Gevolg: de betrokkenen zullen er toe neigen, zoals ook al enkele malen geschiedde, voor de ondernemingsraad te bedanken. Er is ook de mogelijkheid, dat tijdens de duur van een conflict de werkzaamheden van de ondernemingsraad zullen worden stopgezet. Dat alles, zo zegt prof. Van Zuthem, is weinig zinvol en toont alleen maar aan, hoe weinig eigenlijk de ondernemingsraad aan zijn doel beantwoordt.

Het betoog van prof. Van Zuthem is zeer logisch opgebouwd. Maar waar loopt datgene wat hij bepleit op uit? Wie zegt, dat de ondernemingsraad beter kan verdwijnen, omdat als het er op aan komt de directie en de vakbeweging als elkaars natuurlijke tegenpolen tegenover elkaar staan, die ziet geheel over het hoofd, dat de vakbeweging niet de natuurlijke tegenpool van de directie is, maar een instrument van de kapitalistische maatschappij, dat in het belang van de "sociale vrede" werkt, door de schijn te wekken alsof het de tegenpool der bedrijfsdirecties is. Voor zover die schijn een reële grond heeft, is het deze: dat ondernemerdom en vakbeweging verschillende taken hebben binnen het kader van dezelfde samenleving en hetzelfde productiesysteem. De uiteenzettingen van prof. Van Zuthem vormen een bijdrage tot de versterking van de illusie, dat de vakbeweging in het belang van de arbeiders handelt en dat zij zal kunnen, wat de ondernemingsraad nooit heeft gekund. Van die illusie schijnt ook prof. Van Zuthem zelf het slachtoffer.

De objectieve feiten zijn deze, dat zowel de O.R. als de vakbeweging een kapitalistische instelling is. De mogelijkheden van de O.R. zijn wettelijk beperkt (door de Wet op de Ondernemingsraden en heel het systeem van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie); de beperkingen waaraan de vakbeweging onderhevig is vloeit voort uit haar sociaal-economische functie.

Tegen de door prof. Van Zuthem ontwikkelde gedachte is verzet gerezen van de kant van het ondernemerdom. In hoeverre dat een eerlijk gemeend verzet is dan wel een verzet (door het Verbond van Nederlandse Ondernemers) "terwille van de achterban" (zoals Backx van de Scheepvaartvereniging-Zuid het eens uitdrukte) valt op dit moment nog niet scherp te onderkennen. Het komt ons echter voor, dat de versterking van de illusies inzake de vakbeweging, die van het door prof. Van Zuthem bepleite systeem het gevolg zal

zijn, in het voordeel van het kapitalistisch systeem zal werken. Om die reden achten wij een kans aanwezig, dat het in de toekomst toch die kant zal opgaan, die door prof. Van Zuthem wordt aangegeven. En dán natuurlijk met instemming van het ondernemerdom. Waarschijnlijk - vanwege de nog steeds heersende illusies over de vakbeweging - óók met instemming van vele arbeiders.

Mocht dat inderdaad gebeuren, dan zullen de ondernemers, die thans (nog) niets voor prof. Van Zuthems denkbeelden voelen er hoe langer hoe meer mee verzoend raken. De arbeiders daarentegen, die nu wellicht (nog) iets in de methode-Van Zuthem zien, zullen hoe langer hoe meer tot de conclusie komen, dat er maar weinig veranderd is. Wat de ondernemingsraad nooit kon, dat kan de vakbeweging ook niet. De O.R. werd opgezet als een instituut, dat de arbeiders zou moeten inpassen in het kapitalistische systeem. Die inpassing echter is onmogelijk! De enige wijze, waarop de arbeider in het kapitalistische stelsel past, is... als de producent van meerwaarde. Een dergelijke "inpassing" draagt niet tot de sociale vrede bij, maar tot de klassenstrijd.

=====

S A K E V A N D E R P L O E G B L I E S D E K A A R S
V A N G R O E N E V E L T U I T

De acties van Groenevelt zijn bezig om als een nachtkaaars uit te gaan, schreven wij in de vorige aflevering van dit tijdschrift. Sindsdien is het flikkerend pitje uitgeblazen. Niet door Arie Groenevelt zelf, maar door de man, die op dat moment nog voorzitter was van de Agrarische- en Voedingsbedrijfsbond NVV: Sake van der Ploeg. Op zaterdag 14 april verklaarde hij in het televisieprogramma "Brandpunt", dat "het hem een zorg zou zijn, waar de melk zou heenvloeien: in kinderkelen of - met gier vermengd - in de sloot". Op dat moment hadden de zuivelbonden aan 22 bedrijven een ultimatum met een stakingsdreiging verstuurd. Van der Ploeg leek een vuist te maken, die het grote publiek dreigend naast die van Arie Groenevelt meende te zien opgeheven tegen het ondernemerdom. Achtenveertig uur later bleek het louter gezichtsbedrog. In AVRO's "Televisier" stond Van der Ploeg tegenover de zuivelondernemers met een uitgestoken hand. Van onderhandelingen met een stakingsdreiging op de achtergrond bleek hij niets te willen weten. Om het in zijn eigen woorden te zeggen: "het mes moest van de tafel af". Dat was maandag 16 april. Er ontplofte die dag een bom, die een enorme bres sloeg, en niet slechts in de zuivelbond alléén. Door de luchtdruk werden aan het gehele loonfront de camouflagenetten wéggeblazen. Wat daar achter stond was allesbehalve zwaar geschut.

Wie die avond van de 16e april naar "Televisier" gekeken heeft, moet de indruk hebben gekregen, dat bij de Agrarische- en Voedingsbedrijfsbond van het NVV weliswaar Sake van der Ploeg uit de boot stapte, maar dat de rest van de bemanning vastbesloten was om de aangekondigde koers te blijven varen. Cees Schelling, die het commando overnam - zo hij het al niet praktisch voerde - liet krijgshaftige taal horen. Niet het mes verdween van de tafel, maar Van der Ploeg verdween als bestuurslid van zijn bond.

Nog géén tien uur later was óók Cees Schelling óm en mét hem de rest

van het bondsbestuur. Weer 24 uur later hadden de drie Industriebonden van NVV, NKV en CNV hun stakingsacties tot 1 mei (zoals het heette!) opgeschort en was er sprake van het "Paasbestand". Binnen de volgende 24 uur bereikten de ondernemers en de bonden in de zuivelindustrie een voorlopig akkoord, waarvan de inhoud op dát moment nog niet bekend werd gemaakt al lekte er al wel uit, dat de bonden een grote veer hadden moeten laten. Sake van der Ploeg bleek een steen van een berg te hebben geschopt, waardoor een lawine van stenen werd veroorzaakt. Maar geheel onverwacht kwam die lawine niet.

Eén van onze relaties in de Agrarische- en Voedingsbedrijfsbond van het NVV, een man, die wéét wat er in die organisatie omgaat en met de bestuurders daarvan nauw contact heeft, vertelde ons, dat de indruk die Cees Schelling in "Televizier" wekte - de indruk, dat hij wilde "doorvechten" - een "valse" indruk was.

"Het was", aldus onze zegsman, "niet zó, dat Sake het mes van tafel wilde halen en dat Cees het mes in de tafel wilde laten staan. Ze wilden allebei het mes van tafel halen. Het verschil tussen hen was echter dit, dat Sake het mes al van tevoren wilde verwijderen, Cees daarentegen pas op het moment, dat er met de werkgevers zou worden onderhandeld.

Met andere woorden: op hetzelfde moment, dat Cees Schelling op het televisiescherm verscheen en over "doorvechten" en "staken" sprak, wist hij, dat hij niet zou vechten! Het verschil tussen Sake van der Ploeg en Cees Schelling bestond hieruit, dat Sake zijn autoriteit als vakbondsbestuurder gebruikte om met de botte bijl de verwachtingen van de vakbondsleden de bodem in te slaan, Cees daarentegen de illusies zo lang mogelijk levend wilde houden om de vakbondsmythe een zo krachtig mogelijk impuls te geven. Anders geformuleerd: het verschil tussen Sake van der Ploeg en Cees Schelling was dit, dat de eerste behoorde tot de traditionele vakbondsbestuurders, die het een normale zaak vinden, dat zij beslissen of er gestaakt zal worden of niet, of er met staking bedreigd moet worden en wanneer niet, de tweede echter van een dergelijke instelling schade voor de bond vreest. Het verschil tussen Van der Ploeg en Schelling komt hierop neer, dat Van der Ploeg behoort tot het type van de "gewone" bestuurders, die "eerlijk" zeggen, dat "het gedonder nu maar eens afgelopen moet zijn", Schelling daarentegen de opvattingen deelt van de "maatschappij-kritische vakbeweging", die er op uit is een zo radikaal mogelijke schijn te wekken. Zó, maar niet met deze bewoordingen natuurlijk, is het verschil ook door Sake van der Ploeg zélf gedefinieerd. Wat hij - Van der Ploeg - op de 16e april deed, was niet alleen het torpederen van de acties van de zuivelbonden en daarmee tevens van de industriebonden. De sensationele wijze waarop hij zijn bond verliet betekende tevens de ontmaskering van de "maatschappij-kritische vakbewegingsbestuurders" en het is allerm minst toevallig, dat in alle persinterviews die Van der Ploeg na zijn bedanken als voorzitter heeft verleend, zijn kritiek op de maatschappij-kritische vakbeweging zo'n belangrijke plaats innam.

Over die maatschappij-kritische vakbondsbestuurders heeft Sake van der Ploeg tegenover een redacteur van "Het Parool" verklaard, dat zij zich de dingen anders voorstellen, dan ze in werkelijkheid functioneren. Die uitspraak lijkt ons onbetwistbaar. Maar nog veel juister is de bewering, dat de dingen anders functioneren, dan dat de kritische bestuurders de arbeiders trachten wijs te maken. Als er één ding is dat de nu tot het verleden behorende "acties" bewezen hebben, dan wel dit. Wij komen er uitvoerig op terug.

ENKELE OPMERKINGEN OVER HET F. I. S.

Op verzoek plaatsen wij hier een oproep van het Fonds Internationale Solidariteit (F.I.S.). Wij doen dat na enige aarzeling, die voortvloeit uit de bezwaren die bij ons ten aanzien van de doelstellingen van dit fonds bestaan. Van die bezwaren willen wij hier kort melding maken.

Het FIS is opgericht - wij citeren uit een circulaire van het FIS zelf - "om steun en eventueel onderdak te verlenen aan individuele personen uit de linkse bewegingen, die door hun activiteiten en agitatie tegen de maatschappelijke verhoudingen in moeilijkheden komen." De vraag wat onder "linkse bewegingen" moet worden verstaan, lijkt ons al direct uiterst moeilijk te beantwoorden, maar voor ons gaat het vooral om de vraag óf de internationale solidariteit zich eigenlijk wel op de "linkse bewegingen" moet richten en - zoals het reglement van het F.I.S. het omschrijft - aan "individuele personen" moet worden verleend. Ons lijkt het juister om steun te verlenen aan strijdende arbeiders, via hun zelf gekozen, van onderop gevormde actiecomité's. Achter die mening gaan opvattingen schuil, die allerm minst worden gedeeld door sommige der in het F.I.S. samenwerkende organisaties en richtingen. "Daad en Gedachte" voelt in beginsel weinig voor steunverlening aan individuele vertegenwoordigers van richtingen en bewegingen, die de betutteling der arbeidersklasse in hun vaandel hebbengeschreven. Dat een dergelijk standpunt simpele menselijke sympathie met vervolgdgen geenszins behoeft uit te sluiten, spreekt vanzelf en is mede de reden, dat wij het onderstaande hebben opgenomen.

Overigens zijn onze bedenkingen het F.I.S. niet onbekend. Wij hebben op 30 mei van het vorige jaar onze zienswijze het Fonds uitvoerig ter kennis gebracht.

- 0 -

FONDS INTERNATIONALE SOLIDARITEIT.

Door verschillende eerdere steunoproepen kent u de doelstellingen van het Fonds reeds: het verstrekken van steun in geld en daad aan die activisten die in hun daadwerkelijke strijd tegen de verdrukking en de uitbuiting door arrestatie of vlucht in moeilijkheden komen.

Het zijn dus onze makkers die de DAAD stellen tegen de repressie die overal meer en meer de kop opsteekt. Wij geven ook steun aan de gezinnen van gearresteerde kameraden.

Dat hiervoor veel geld nodig is, zal u duidelijk zijn.

Als een en ander u zeer ter harte gaat werk dan eens met een steunlijst, waarmee wij goede resultaten bereiken. Aan te vragen bij en stortingen te doen aan onze penningmeester Fonds Internationale Solidariteit, Postgiro 482.400 (Geert de Groot), W.H. Vliegenstraat 2 te Dordrecht.

Sekretariaat en aanvragen om steun en het reglement,

Theo Harsman,
Kijkduinstraat 13,
Amsterdam.
Tlf. 020 - 180255.

=====

S T E L L I N G E N V A N " D A A D E N G E D A C H T E "

1. "DAAD EN GEDACHTE" is een groepering van mensen, die uit sociale beweging zich bezig houden met de problemen der menselijke samenleving, in het bijzonder die met betrekking tot de klassenstrijd. Het lezen over, bestuderen en bediscussiëren van die problemen ziet zij als haar voornaamste taak.
2. De vruchten hiervan worden neergelegd in het orgaan "DAAD EN GEDACHTE" en andere geschriften en zo onder een grotere kring van mensen gebracht. "DAAD EN GEDACHTE" is zich er echter wel van bewust, dat de arbeiders zich niet interesseren voor een theoretische probleemstelling en daarom zullen haar geschriften alleen van betekenis zijn voor die (weinige) arbeiders, die zich ook willen verdiepen in de problemen der menselijke samenleving.
3. De prikkel tot sociale activiteit komt voort enerzijds uit zelf onder-
vonden nood, onrecht, onderdrukking en begeerte, anderzijds uit nood, onrecht en onderdrukking waargenomen bij anderen. De activiteit, voortkomende uit ondervonden nood, onrecht, onderdrukking en begeerte is k l a s s e - a c t i v i t e i t . De activiteit, voortkomende uit waargenomen nood, onrecht en onderdrukking is g r o e p s - a c t i -
v i t e i t .
4. De klasse-activiteit is, subjectief gezien - dus vanuit het bewustzijn der arbeiders - niets meer dan activiteit voor betere levensvoorwaarden. Objectief gezien is zij een strijd die slechts kan eindigen bij de opheffing van de loonarbeid.
5. De arbeidersklasse is als geheel tot niets anders in staat dan een subjectieve stellingname; dat wil zeggen: zij strijdt voor doeleinden waarvoor zij zich direct geplaatst ziet.
6. Deze beperking vormt echter haar kracht. Deze behoedt haar, haar energie te verspillen aan in het verschiets gelegen doeleinden, die voor het moment althans onwettelijk zijn en geen verband houden met haar toestand en bewustzijn van het ogenblik, of haar energie te verspillen aan doeleinden, die de hare niet zijn.
7. De subjectieve stellingname der arbeiders deed bij groepsactivisten de mening postvatten, dat voor omvorming der samenleving een orgaan (partij), die de geesten voor die omvorming klaar moest maken, onontbeerlijk was. (Lenin bijvoorbeeld kwam in zijn brochure "Wat te doen?" van 1902 tot de conclusie, dat de arbeidersklasse zich uit eigen kracht slechts een vakverenigingsbewustzijn eigen kon maken, doch dat een socialistisch bewustzijn haar moest worden bijgebracht door de "beschaafde vertegenwoordigers van de bezittende klasse", door het intellect.
8. Daarbij werd niet in aanmerking genomen, dat de strijd der arbeiders niet zonder ontwikkeling is. Wat in de aanvang een knagen aan de meerwaarde is, wordt tenslotte bij verbreding en verdieping van de strijd

een worsteling om het maatschappelijk product.

9. "DAAD EN GEDACHTE" is geen groep, die de zelfstandige strijd van de arbeiders p r o p a g e e r t , zij is evenmin een groep, die de zelfstandige arbeidersstrijd p r a k t i s c h v o e r t . Zij meent, dat de zelfstandige klassestrijd van de arbeiders niet door propaganda, maar door de maatschappelijke verhoudingen ontstaat; zij meent ook, dat deze zelfstandige strijd slechts kan worden gevoerd door organisaties, die in de strijd zelf geschapen worden.
10. In die zelfstandige strijd is "DAAD EN GEDACHTE" organisatorisch van een te verwaarlozen betekenis. Zijn praktische stellingname komt voort uit theoretische overwegingen.
11. "DAAD EN GEDACHTE" voert de geestelijke strijd, die elke maatschappelijke strijd vergezelt. In deze zin is zij de geestelijke uitdrukking van het ontwakend bewustzijn der arbeiders, dat tot uitdrukking komt in het zelfstandig en onafhankelijk voeren van de klassestrijd. Dit bewustzijn, voortkomende uit het wezen der arbeiders in verbinding met de verhoudingen, kan door geen buiten de beweging der arbeiders staande groepering worden verwekt noch versterkt.
12. Tussen "DAAD EN GEDACHTE" en de arbeidersklasse bestaat een onlosmakelijk verband in die zin, dat de opvattingen van "DAAD EN GEDACHTE" door het zelfstandig optreden van de arbeiders bepaald worden. Maar dat wil niet zeggen, dat "DAAD EN GEDACHTE" identiek is met de arbeidersklasse of zelfs maar met een klein deel dier klasse. Slechts die organisaties, die door de arbeiders zélf in het bedrijf worden gevormd, zoals bijvoorbeeld stakingscomité's of arbeidersraden, kunnen als deel van de arbeidersklasse worden beschouwd. "DAAD EN GEDACHTE" kan zich hoogstens solidair verklaren met de zelfstandige strijd van de arbeiders. Deze solidariteit legt "DAAD EN GEDACHTE" de verplichting op de zelfstandig strijdende arbeiders te steunen waar en voor zover dat mogelijk is.
13. Zou "DAAD EN GEDACHTE" een belangrijke rol gaan spelen in de bewegingen der arbeiders, dan zou daarmee de zelfstandigheid en onafhankelijkheid dier bewegingen worden opgeheven. "DAAD EN GEDACHTE" streeft er dus niet naar een massa-organisatie te worden.

=====